

Review Paper**Aging Perception in Older Adults**

Leila Sadegh Moghadam^{1,2}, *Mahshid Foroughan¹, Farahnaz Mohammadi³, Fazlollah Ahmadi⁴, Akram Farhadi¹, Shima Nazari¹, Nargeskhaton Sadeghi¹

1. Iranian Research Center of Ageing, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran
2. Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Gonabad University of Medical Sciences, Gonabad, Iran.
3. Department of Nursing, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.
4. Department of Nursing, Faculty of Medical Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Received: 04 Aug. 2015

Accepted: 17 Oct. 2015

ABSTRACT

Objectives Perception of ageing has been introduced as an independent predictor of functional disability and mortality in older adults. The present study aimed to investigate the perception of aging in the literature and reach a more comprehensive understanding of this concept.

Methods & Materials A comprehensive search of electronic databases of ProQuest, Web of Science, CINAHL, Scopus, PubMed, ScienceDirect, ISC, Irandoc, Magiran, and Iranmedex was conducted using the English and equivalent Persian keywords of "Aging Perception", "Meaning of Aging", "Experience of aging", with no time limitation.

Results Perception of aging refers to how older people feel about their aging in their socio-cultural context. It comprises all aspects of the awareness, perception, experience, evaluation, interpretation, and identification of own aging process. Factors which can affect the perception of aging can be divided into 2 groups: Personal factors (attitudes, subjective age, health status, economic status, material status, religion, knowledge about aging, satisfaction with aging, extent of believing in internal control compared to external one) and social factors (age discrimination, modernity, social and family relationships). Accurate measurement of aging perception can be used as a good indicator of predicting person's future health status, determining his or her life satisfaction, and adaptation to life changes in this period.

Conclusion The context-based concept of aging perception in older people could be a good predictor of health status, determining factor of life satisfaction, and adaptability to changes in old age. Further investigation is recommended in this topic.

Key words:

Aging, Elderly, Self-perception

* Corresponding Author:

Mahshid Foroughan, PhD

Address: Department of Ageing, Iranian Research Center of Ageing, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

Tel: +98 (21) 22180004

E-mail: m_foroughan@yahoo.com

ادراک پیری در سالمندان: یک مطالعه مروری

لیلا صادق‌مقدم^۱، *مهشید فروغان^۱، فرحناز محمدی‌شاه‌بلاغی^۲، فضل‌الله احمدی^۳، اکرم فرهادی^۱، شیما نظری^۱، نرجس‌خاتون صادقی^۱

- ۱- مرکز تحقیقات سالمندی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.
 ۲- گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گناباد، گناباد، ایران.
 ۳- گروه پرستاری، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.
 ۴- گروه پرستاری، دانشکده علوم پزشکی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۳ مرداد ۱۳۹۴
 تاریخ پذیرش: ۲۵ مهر ۱۳۹۴

اهداف: ادراک پیری به‌عنوان یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های مستقل ناتوانی عملکردی و مرگ‌ومیر سالمندان معرفی شده است. مطالعه حاضر با هدف بررسی مفهوم ادراک پیری در متون و مطالعات موجود و رسیدن به درک عمیق‌تری از آن انجام شد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه دستیابی به اهداف با بررسی متون و مقالات مرتبط از طریق جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی «مدلاین»، «مگیران»، «ایران‌داک»، «ایزویر»، «پروکویست سی.اس.ای»، «سیناهل»، «ایران‌مدکس» و «وب‌سایت علوم» و با کلیدواژه‌های انگلیسی «Meaning of Ageing, Experience of Ageing, Ageing Perception in older Adult» و کلیدواژه‌های فارسی «معنای پیری»، «تجربه سالمندشدن» و «درک از پیری»، بدون محدودیت زمانی انجام شد.

یافته‌ها: درک از پیری به درک شخص از فرایند پیری خودش در زمینه فرهنگی-اجتماعی که قرار دارد، اطلاق می‌شود. تمام جنبه‌های آگاهی، درک، تجربه، ارزیابی، تفسیر و شناخت مراحل پیرشدن خود را می‌توان در این مفهوم جای داد. عوامل مؤثر بر ادراک پیری شامل عوامل فردی مانند نوع نگرش، سن ذهنی، وضعیت سلامتی، وضعیت اقتصادی، وضعیت تأهل، مذهب، آگاهی و دانش در زمینه سالمندی، میزان رضایت از پیری، میزان باور به کنترل درونی در قیاس با کنترل بیرونی و عوامل اجتماعی نظیر تبعیض سنی، نوگرایی (مدرنیته)، روابط اجتماعی و خانوادگی است. اندازه‌گیری دقیق ادراک پیری می‌تواند شاخصی برای پیش‌بینی وضعیت سلامتی فرد در آینده، تعیین رضایت‌مندی او از پیری خود و میزان تطابقش با تغییرات زندگی در این مرحله باشد.

نتیجه‌گیری: مفهوم و عوامل مؤثر بر ادراک پیری در سالمندان، پیشگویی‌کننده‌ای مناسب برای وضعیت سلامتی، عامل تعیین‌کننده میزان رضایت‌مندی در دوران سالمندی و تطبیق با تغییرات مرتبط با پیری به‌شمار می‌آید و کندوکاو بیشتر در آن توصیه می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

درک از پیری، سالمند، درک از خود

مقدمه

اجتماعی، با توجه به ارتباطات بین فردی و زمینه فرهنگی حاکم بر جامعه آنها بسیار متفاوت است [۲]. از سوی دیگر، برای آگاهی از وضعیت سلامتی، احساس خوب بودن، هویت فردی و پیامدهای رفتاری فرد در دوران میان‌سالی و سالمندی، شناخت تجربه و درک او از پیری اهمیتی اساسی دارد [۳ و ۴].

ادراک از پیری، معیاری برای رضایت هر فرد از پیری خودش

در دنیای مدرن و پیشرفته امروزی، توسعه اجتماعی-اقتصادی منجر به کاهش رشد جمعیت و افزایش امید به زندگی در جهان شده، به طوری که در حال حاضر رشد جمعیت سالمندان بیش از رشد کلی جمعیت جهان است [۱]. پیری یکی از مراحل زندگی همه انسان‌هاست، ولی درک افراد از آن در سطوح زیستی، روانی و

* نویسنده مسئول:

دکتر مهشید فروغان

نشانی: تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، مرکز تحقیقات سالمندی، گروه سالمندی.

تلفن: ۲۲۱۸۰۰۰۴ (۲۱) ۹۸+

پست الکترونیکی: m_forughan@yahoo.com

older Adult و در پایگاه‌های فارسی زبان «مگیران»^۷، «ایران‌داک»^۸ و «ایران‌مدکس»^۹ با کلیدواژگان «معنای پیری»، «تجربه سالمندشدن» و «درک از پیری»، بدون محدودیت زمانی انجام شد.

فرایند مرور بر مطالعات با سؤالات زیر شروع گردید:

۱. درک از پیری در سالمندان چگونه تعریف شده است؟
۲. عوامل مؤثر بر درک از پیری در سالمندان کدام است؟
۳. ادراک از پیری در سالمندان چگونه ارزیابی می‌شود؟

در مرور مطالعات، ۳۰۷ عنوان در جستجوی اولیه به دست آمد که بعد از مطالعه عناوین به ۵۵ کاهش یافت. سپس با مطالعه خلاصه مقالات، ۴۳ مقاله که با اهداف پژوهش همخوانی داشت، به منظور مرور عمیق تر انتخاب گردید. معیارهای ورود مقاله‌ها به مطالعه حاضر این بود که عبارات «درک از پیری»، «تجربه سالمندی» یا معنای پیری در چکیده قرار داشته باشد، همچنین مقالات به زبان انگلیسی یا فارسی و گزارش آنها به صورت کامل و در مجلات معتبر چاپ شده باشد. معیارهای خروج عبارت بودند از: مطالعاتی که ادراک از پیری را در گروه‌های سنی دیگر بررسی نموده بود، مواردی مانند نامه به سردبیر، مقالات تکراری یا کتبی که قابل دسترسی نبود، برخی مقالات که تنها چکیده آن به زبان انگلیسی و متن آن به زبان‌های دیگری جز فارسی یا انگلیسی بود.

یافته‌ها

نتایج بررسی در سه قسمت تعریف ادراک پیری، عوامل مؤثر بر آن و نحوه ارزیابی ادراک پیری ارائه می‌شود.

تعریف ادراک پیری

درک از پیری خود، یکی از شاخص‌های تعیین نگرش به پیری است که تحقیق در آن با کارهای بزرگ «مید»^{۱۰} (۱۹۳۴) آغاز گردید. مید درک از پیری را آگاهی هر فرد از نگرش دیگر افراد نسبت به خود و نیز دیدگاهی که خود به عنوان عضوی از گروه اجتماعی که به آن تعلق دارد (گروه سنی) درباره خودش دارد، توصیف می‌نماید. براساس این نظریه، نگرش مثبت و منفی نسبت به پیری خود، یک واکنش درونی شده و قسمتی از خود فردی سالمند است.

مطالعات «لوی»^{۱۱} و همکاران (۲۰۰۳) یکی از منابع مهم در این زمینه به شمار می‌آید. طبق نظریه لوی، اولین مرحله‌ای که فرد در فرایند درک از خود به عنوان فردی بالغ طی می‌کند، درونی کردن کلیشه‌های مرتبط با پیری است که قبل از رسیدن فرد به سن

و بازتابی از تطابق فرد با تغییرات مرتبط با پیری است [۵]. «درک از پیری»^۱ به درک هر شخص از فرایند پیری خودش در زمینه فرهنگی-اجتماعی که قرار دارد، اطلاق می‌شود. می‌توان گفت توجه به تمام جنبه‌های آگاهی، درک، تجربه، ارزیابی، تفسیر و شناخت مراحل پیرشدن خود نیز در این مفهوم جای می‌گیرد [۶].

تحقیقات انجام شده در زمینه ادراک پدیده پیری، عمدتاً از چشم‌انداز حیطه‌های مختلف علمی و مبتنی بر دیدگاه افراد کارشناس در این زمینه بوده است و تنها تحقیقات محدودی به بررسی این مفهوم از دیدگاه افراد سالمند پرداخته است [۸ و ۷، ۲]. تردیدی نیست تعریفی که خود سالمندان از این مرحله دارند، تجربه پیری را بلاواسطه‌تر و ملموس‌تر بازتاب خواهد داد، به ویژه آنکه ادراک هر فرد از پیری با توجه به طرز تفکر، دانش و پیشینه قبلی‌اش منحصر به فرد خواهد بود. بسیاری از مؤلفان معتقدند که پرستاران و اعضای گروه بهداشتی به کمک این روش قادرند مراقبت‌های لازم را برای حفظ سلامت و استقلال سالمندان را بهتر پیش‌بینی نمایند [۱۰ و ۹، ۷].

به نظر می‌رسد در صورتی که سالمندشناسان، پرستاران، روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و دیگر کارشناسان حیطه سالمندی از چگونگی، ماهیت و معنای مشکلات ناشی از سالمندی براساس تجارب واقعی و زنده سالمندان -به گونه‌ای که در طول زندگی روزمره برای آنها رخ می‌دهد-، مطلع و همچنین از محدودیت‌ها، انتظارات و نیازهای آنان درک و فهمی عمیق، جامع و واقعی داشته باشند، می‌توانند تصمیمات، مداخلات و اقدامات خود را هر چه بیشتر مرتبط با واقعیات اتخاذ کنند و به آنها جهت مناسب‌تری دهند.

با توجه به اینکه ادراک از پیری یکی از مفاهیم کاربردی در علم سالمندشناسی و علوم مرتبط با آن (پرستاری، علوم اجتماعی و...) است و به عنوان یکی از حلقه‌های مهم مرتبط با مشکلات سالمندان شناخته می‌شود، مطالعه مروری حاضر با هدف کسب آگاهی عمیق‌تری از ادراک از پیری در سالمندان صورت گرفت.

روش مطالعه

در این مطالعه، مروری جامع با هدف واکاوی مفهوم ادراک از پیری از طریق جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی انگلیسی زبان «پایگاه داده مدلاین»^۲، «لزویر»^۳، «پروکویست سی.اس.ای»^۴، «سیناهل»^۵ و «وب‌سایت علوم»^۶ با کلیدواژگان انگلیسی Mean-ing of Ageing, Experience of Ageing, Ageing Perception in

1. Ageing self
2. Medline data base
3. Elsevier
4. Pro Quest C.S.A
5. CINAHL
6. Web of Science

7. Magiran

8. IranDoc

9. IranMedex

10. Mead

11. Levy

سن ذهنی^{۱۶}

از سن ذهنی به عنوان یکی از عوامل مهم در بسیاری از تحقیقات مرتبط با درک از پیری نام برده شده است [۱۹-۱۰ و ۱۰]. سن ذهنی، عاملی چندبعدی شامل حس پیرشدگی، درک از پیری و تمایلات مرتبط با آن است [۱۴]. این اصطلاح در حقیقت به احساس جوان تر دانستن خود در مقایسه با سن تقویمی اشاره دارد و بر اساس تحقیقات انجام شده بیشتر بالغین تمایل دارند سن خود را کمتر از سن تقویمی خود بدانند. سن ذهنی پایین تر از سن تقویمی، به عنوان یکی از شاخص های سالمندی موفق نیز مطرح می گردد [۱۷ و ۶]. سالمندان با جوان تر دانستن خود، از کلیشه های منفی مرتبط با سالمندی دوری و درک مثبت تری از خود پیدا می کنند.

جنسیت

تحقیقات نشان داده است که زنان ادراک منفی بیشتری در مورد پیری خود دارند تا مردان و این مسئله با کلیشه های فرهنگی رایج در هر جامعه ارتباط مستقیم دارد، به ویژه وقتی که بر فیزیک ظاهری و تغییرات زیستی مرتبط با افزایش سن تأکید شده باشد [۲۰]. همچنین زنان احساس کنترل کمتری بر شرایط خود در پیری دارند و در مقایسه با مردان، نگرانی بیشتری درباره وابستگی های خود در دوره سالمندی نشان می دهند [۲۱]. در بیشتر موارد، احساس زنان نسبت به پیری خود به صورت دوره ای تکرار می شود، اما در مردان این احساس به صورت یک وضعیت مزمن و پایدار ادراک می گردد [۱۲].

منابع فردی (وضعیت سلامتی، وضعیت اقتصادی، تاهل و تجرد، مذهب، آگاهی و دانش در زمینه پیری)

وضعیت سلامتی در دوران قبل از سالمندی و ظرفیت عملکردی ای که فرد با آن وارد مرحله سالمندی می گردد بر ادراک او از پیری تأثیرگذار است (همراهی بیماری های مزمن یا نقص عملکردی) [۲۲].

نگرانی از تأمین مالی و وابسته شدن، داشتن حقوق بازنشستگی و استقلال مالی از فرزندان و اقوام، یکی از عوامل مؤثر بر ادراک از پیری است [۲۳]. سالمندان مجرد و سالمندانی که فرزند کمتری دارند، بیشتر احساس تنهایی می کنند و شانس آنها برای تنهاماندن در دوران سالمندی بیشتر و دیدگاه آنها نسبت به پیری خود در مقایسه با دیگر سالمندان منفی تر است [۲۲].

داشتن نگرش مذهبی و توجه به آن باعث می شود تحمل شرایط پیری راحت تر شود و کسب حمایت دوستان هم گروه و امید به داشتن منبعی آرامش بخش، درک مثبت تری از پیری به وجود آورد [۲۳].

پیری، صورت می گیرد. البته این کلیشه ها تا زمانی که فرد نمود خارجی آن را در خود پیدا نکند، مؤثر واقع نمی شود. نکته مهم دیگر در این ادراک آن است که فرد خود را عضوی از گروه سالمندان بداند؛ یعنی پیر بودن خود را پذیرفته باشد [۱۱].

با پیر شدن، درک و تجارب افراد از پیری شان افزایش می یابد. این درک به درک فرد از بدن خود^{۱۳}، ظرفیت روانی^{۱۳} و روابط اجتماعی اش^{۱۴} مربوط می شود. درک از پیری در مراحل مختلف چرخه پیری (سالمند جوان، سالمند پیر و سالمند خیلی پیر) متفاوت است [۷] و سالمندان با سن ۷۵ سال و بالاتر، نگرش منفی بیشتری دارند، در حالی که با افزایش سن، ادراک از پیری ثابت می گردد [۱۲]. از این رو، می توان پیش بینی کرد که درک از پیری بر رفتارهای فرد سالمند و روابط او با دیگران تأثیرگذار خواهد بود [۱۳]. دو عامل سن ذهنی و رضایت از پیری، بر درک از پیری تأثیرگذار است [۱۴] و ادراک منفی از پیری با کاهش عملکرد فیزیکی نیز ارتباط دارد [۱۵].

در مجموع، درک از پیری^{۱۵} به درک هر شخص از فرایند پیری خودش در زمینه فرهنگی اجتماعی که قرار دارد اطلاق می شود و می توان گفت که توجه به تمام جنبه های آگاهی، درک، تجربه، ارزیابی، تفسیر و شناخت مراحل پیر شدن خود نیز در این مفهوم جای می گیرد [۶]. تعریف درک از پیری خود در سالمندان با توجه به بینش آنان نسبت به سالمندی و چگونگی برداشت آنان از این دوره از زندگی (برداشت مثبت یا منفی داشتن) و نیز با توجه به ویژگی های فرهنگی و ارزش های هر جامعه متفاوت خواهد بود [۱۱].

عوامل مؤثر بر درک از پیری

در بررسی مقالات مربوط به عوامل تأثیرگذار بر درک از پیری، مجموعه ای از مطالعات کمی و کیفی مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس یافته های به دست آمده از این مقالات، عوامل مؤثر را می توان به دو دسته عوامل فردی و اجتماعی تقسیم کرد.

عوامل فردی مؤثر بر ادراک از پیری

نحوه نگرش به سالمندی خود؛ مثبت یا منفی

آگاهی یافتن فرد از نگرش خود، دیگران و اجتماعی که عضو آن است نسبت به خودش، بخشی از خود فردی او را تشکیل می دهد. توجه و درونی کردن کلیشه های منفی یا مثبت منسوب به پیری، نحوه نگرش فرد را تعیین می نمایند.

12. Physical self
13. Personal identity
14. Social self
15. Ageing self

16. Subjective age

است. فرهنگی که تأکید بر عوامل فیزیکی و وضعیت ظاهری دارد، کلیشه‌های منفی بیشتری را در سالمندان نهادینه می‌کند. برخلاف آن، فرهنگ‌هایی که به افزایش خرد و دانایی با افزایش سن معتقدند، درک مثبتی برای سالمندان ایجاد می‌کنند [۲۰].

درک از پیری برای افراد مهاجر با خرده‌فرهنگی که ممکن است در تقابل با فرهنگ جامعه جدید باشد، با افراد بومی آن جامعه متفاوت ادراک می‌شود [۲۰]. درک از پیری در حیطه فیزیکی در بیشتر فرهنگ‌ها مشابه است، اما تغییرات روانی و نقش‌های اجتماعی در مقایسه با تغییرات فیزیکی تفاوت بیشتری نشان می‌دهند [۱۳].

روابط اجتماعی

روابط خانوادگی متأثر از فرهنگ، بر درک از پیری تأثیرگذار است؛ به‌عنوان مثال، در برخی فرهنگ‌ها مانند فرهنگ آمریکایی افراد جوان انتظار حمایت بیشتری از والدین خود دارند، در حالی که در ژاپن والدین از فرزند انتظار حمایت دارند و حتی گزارش شده تعداد فرزند، کیفیت ارتباط یا نداشتن فرزند بر ادراک از پیری، احساس حمایت‌شدن و پشت‌گرمی داشتن در این دوران تأثیرگذار خواهد بود [۲۷ و ۲۳، ۲۲].

علاوه بر موارد مذکور، وضعیت رفاهی و تعهداتی را که جامعه برای سالمندش و در قبال او در نظر می‌گیرد، باید به‌عنوان عاملی مؤثر بر ادراک از پیری در نظر گرفت.

نوگرایی (مدرنیته) و درک از پیری

نوگرایی (مدرنیته) تجربه زیستی سالمندان از پیری خود را به‌عنوان قشری که عموماً بخشی از زندگی خود را سنتی زیسته‌اند و اکنون در فضایی به‌سر که در چالش‌های بین سنت و نوگرایی گرفتار شده‌اند، تحت تأثیر قرار می‌دهد. از مهم‌ترین تغییرات ناشی از نوگرایی، تغییر شکل خانواده از گسترده به هسته‌ای، حضور زنان در اجتماع که روزی مراقب اصلی سالمندان بودند، کاهش مرگ‌ومیر، افزایش استاندارد زندگی، کاهش نرخ باروری، زندگی تنها و... نتایج تحقیقات مرتبط با نوگرایی در زمینه درک از پیری نشان می‌دهد که به‌دلیل کم‌ارزش شدن تجربه و تغییر نگرش خانواده‌ها، نگرش منفی به سالمندی با نوگرایی عجین شده است [۱۳ و ۲۸].

چگونگی ارزیابی درک از پیری

درک از پیری در مطالعات زیادی مورد بررسی قرار گرفته و پرسشنامه‌ها و سؤالات متعددی برای این منظور طراحی گردیده است. مطالعات کیفی متعددی درک از پیری و مفهوم سالمندی را به روش «پدیدارشناسی»^{۲۱} بررسی نموده‌اند (۲۹ و ۸، ۷، ۲). در

21. Phenomenology

همچنین آگاهی از تغییرات مرتبط با سن^{۱۷} (کاهش عملکرد فیزیکی، ضعف یا ابتلا به بیماری)، تطابق و مدیریت مسائل دوران سالمندی، آگاهی از منابع حمایتی موجود (بیمه‌ها، گروه‌های همیار و مراکز ارائه خدمات)، کیفیت ادراک از پیری را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۲۴].

میزان کنترل درونی

ادراک از پیری با قدرت کنترل فردی یعنی میزانی که فرد به احساس ذهنی جوان بودن خود به‌واسطه عوامل وجودی داخلی‌اش^{۱۸} (مانند اعتمادبه‌نفس) پای‌بند است، بسیار مرتبط است [۲۵]. به‌عبارت دیگر، سالمندانی که کنترل بیرونی را بیشتر باور دارند، درک منفی‌تری از پیری دارند.

میزان رضایت‌مندی از پیری خود^{۱۹}

به‌معنی ارزیابی ذهنی هر فرد از فرایند پیرشدن در مواردی است که در تحلیل این فرایند، به جنبه‌های مثبت آن توجه نماید و تغییرات مرتبط با پیری را نه به‌عنوان یک تهدید که به‌عنوان بخشی از فرایند پیرشدن بپذیرد. در این صورت، سالمند نسبت به زمانی که کلیشه‌های منفی مرتبط با پیری را درونی کرده است و هر لحظه تهدید جدیدی را ادراک می‌نماید، رضایت بیشتری از وضعیت خود خواهد داشت.

عوامل اجتماعی مؤثر بر ادراک از پیری

تبعیض سنی^{۲۰}

تبعیض سنی، ادراک از پیری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سالمندانی که از طرف جامعه از نظر سن مورد تبعیض قرار می‌گیرند، این احساس دیگران نسبت به خود را درونی می‌کنند و به‌عنوان کلیشه منفی مرتبط با پیری می‌پذیرند و درکی منفی از خود می‌یابند [۲۶].

جداً از مسئله تبعیض سنی، طرز فکر و تصوراتی که افراد جامعه در مورد سالمند و سالمندی کسب می‌کنند؛ مانند پیام‌هایی که در رسانه‌های تصویری، تبلیغات و نشریات، مستقیم یا غیرمستقیم، در ارتباط با پیری منتشر می‌شوند از مسائل مهم حیطه اجتماعی به‌شمار می‌آیند که به‌مرور در سالمندان درونی می‌شود و بر ادراک آنان از خود تأثیر می‌گذارد.

فرهنگ

تفاوت‌های فرهنگی بر تجربیات فردی از پیری، تأثیرگذار

17. Age related changes
18. Internal control
19. Aging satisfaction
20. Age discrimination

سالمندان از اهمیت خاصی برخوردار است.

بحث

در بررسی متون مختلف مرتبط با مفهوم ادراک از پیری مشخص شد که جامع‌ترین تعریف برای درک از پیری این‌گونه بیان شده که ادراک از پیری معیاری برای رضایت هر فرد از پیری خود و بازتابی از تطابق فرد با تغییرات مرتبط با پیری است [۵]. برای بررسی ادراک از پیری، علاوه بر وضعیت جسمانی و روانی فرد قبل از ورود به سن سالمندی، توجه به زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز ضروری است. درک پیری از دیدگاه خود سالمندان به‌عنوان افرادی که به‌طور مستقیم این مرحله را تجربه کرده و در حال تجربه آن هستند، می‌تواند چشم‌اندازی از پیری را در برابر دیدگان سالمندان، مراقبین و کارکنان بهداشتی نشان دهد و ارتباط سالمندان را با جامعه بهبود بخشد. چنین بینشی می‌تواند چراغ راهی برای برنامه‌ریزی‌های شایسته‌تر، خدمات بهتر و همدلی بیشتر با سالمندان باشد.

عوامل مؤثر بر ادراک از پیری در حوزه فردی شامل نوع نگرش به پیری، سن ذهنی، جنسیت، وضعیت سلامت، وضعیت اقتصادی، متأهل یا مجرد بودن، مذهب، آگاهی و دانش در زمینه سالمندی، میزان رضایت از پیری، میزان اعتقاد به کنترل درونی، و در حیطه اجتماعی، تبعیض سنی، فرهنگ، روابط اجتماعی و خانوادگی و نوگرایی است. در بسیاری از تحقیقات، جنبه‌های سلامت فردی و نگرش به آن به‌عنوان شاخصی مهم در ادراک از پیری شمره شده است. تأکید بر جنبه‌های خاصی از وضعیت جسمی مانند داشتن استقلال و توانایی حفظ آن تا آخرین مراحل عمر از مواردی است که در این پژوهش‌ها به آن اشاره گردیده است [۳۴].

از بُعد عوامل اجتماعی، فرهنگ جوامع به‌عنوان عامل شاخص در نوع ادراک از پیری در افراد برشمرده می‌شود. دیدگاه افراد جامعه، خانواده، دولت‌مردان و نحوه سیاست‌گذاری‌ها در این زمینه نقش مؤثری دارند. اهمیت عوامل فردی و اجتماعی در نوع نگرش به پیری، با برآیند حاصل از این عوامل مرتبط است. آنچه در نهایت به‌عنوان درک مثبت یا منفی از پیری در رفتار، گفتار و واکنش‌های سالمندان نمایان می‌گردد.

اندازه‌گیری ادراک از پیری، شاخصی مناسب و دقیق برای پیش‌بینی وضعیت سلامتی فرد در آینده و نیز معیاری برای تعیین رضایت‌مندی فرد از پیری خود و میزان مطابقت او با تغییرات زندگی در این مرحله است. تأثیر ادراک از خود به‌صورت مثبت و منفی بر سلامت جسمی و وضعیت عملکردی در تحقیقات پیگیر ۱۸ ساله و حتی تأثیر آن در میزان مرگ‌ومیر در مطالعات پیگیر ۲۳ ساله نشان داده شده است؛ به این معنا که افراد با ادراک مثبت از پیری، وضعیت سلامتی بهتر و طول عمر بیشتری از افراد با دیدگاه منفی دارند [۱۱ و ۳۵].

روش پدیدارشناسی، از طریق مصاحبه عمیق با افرادی که خود پدیده مورد مطالعه را ادراک نموده‌اند، درک عمیقی از مفهوم موردنظر به‌دست می‌آید. سؤالات پدیدارشناسانه در برخی از این مطالعات محدود به دو یا سه سؤال بوده با مضامینی مانند «احساس خود را از اینکه به مرحله سالمندی رسیده‌اید بازگو نمایید؟» یا «زندگی در مرحله پیری چگونه است؟» است.

این مطالعات تلاش نموده‌اند که به فهم عمیقی از موضوع برسند. در روش‌های کمی، با توجه به این که ابزاری جامع و چندبُعدی برای بررسی درک از پیری در سالمندان تا دهه‌های اخیر وجود نداشت، از چندین ابزار یا ترکیب یک ابزار و مصاحبه‌های ساختارمند یا از ابزارهایی که تنها برخی از ابعاد این پدیده را می‌سنجد؛ مانند «پرسشنامه خودگزارشی اضطراب پیری»^{۲۲} (۱۹۹۳) که پرسشنامه‌ای ۲۰ سؤالی با طیف لیکرت پنج پاسخی است، استفاده شده است [۲۱].

موارد دیگر عبارتند از: «پرسشنامه نگرش به سالمندی خود لاوتون»^{۲۳} مربوط به مرکز سالمندی فیلادلفیا (۱۹۷۵) که به زبان‌های مختلف ترجمه شده و مورد استفاده قرار گرفته است و ۵ سؤال دارد که در طیف لیکرتی چهار پاسخی تنظیم شده است [۱۱]، «خرده‌مقیاس نگرش به سالمندی خود لیانگ و بالون»^{۲۴} (۱۹۸۳) که برگرفته از ابزار لاوتون است و تعدادی پرسشنامه محقق‌ساخته با توجه به اهداف هر مطالعه.

گرچه ابزارهای مذکور برای بررسی برخی از ابعاد درک از پیری مناسبند، ولی در اندازه‌گیری جامع ابعاد درک از پیری ناتوانند. «پرسشنامه ادراک از پیری بارکو و همکاران»^{۲۵} (۲۰۰۶) ابزاری جامع و چندبُعدی است که دو فرم ۳۲ سؤالی و ۱۷ سؤالی دارد. فرم ۳۲ سؤالی آن در مقیاس ۵ تایی طیف لیکرت تنظیم شده و شامل بررسی ۸ بُعد مختلف شامل سیر پیش‌رونده مزمن، سیر چرخشی، نمایش احساسات، کنترل مثبت، کنترل منفی، نتایج مثبت، نتایج منفی و بُعد هویت است. فرم ۱۷ سؤالی آن که برگرفته از فرم ۳۲ سؤالی است شامل بررسی ۵ بُعد سیر زمانی مزمن، نتایج مثبت، کنترل مثبت، نتایج و کنترل منفی و واکنش‌های هیجانی است و علاوه بر زبان انگلیسی به زبان‌های هلندی، برزیلی، چینی، فرانسوی و فارسی (فرم ۳۲ سؤالی) برگردانده شده و از درجه روایی و پایایی بالایی برخوردار است. [۳۳-۳۰ و ۹].

البته باید به این نکات نیز توجه داشت که سالمندان جزو گروه‌های ناهمگن پژوهشی به‌حساب می‌آیند و مسئله ادراک از پیری تحت تأثیر عوامل مختلف اجتماعی و فردی قرار دارد. توجه به این نکات برای بررسی جامع‌تر و عمیق‌تر ابعاد ادراک از پیری در

22. Self report questionnaire the anxiety about aging scale

23. Attitude toward own aging lawton

24. subscale Liang & Bollen

25. Maja

- [13] Musaiger AO, D'Souza R. Role of age and gender in the perception of aging: A community-based survey in Kuwait. *Archives of Gerontology and Geriatrics*. 2009; 48(1):50-7.
- [14] Macia E, Lahmam A, Baali A, Boëtsch G, Chapuis-Lucciani N. Perception of age stereotypes and self-perception of aging: A comparison of French and Moroccan populations. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*. 2009; 24(4):391-410.
- [15] McGee H, Morgan K, Hickey A, Burke H, Savva G. Quality of life and beliefs about ageing. In: Barrett A, Savva G, Timonen V, Kenny RA, editors. *Fifty plus in Ireland 2011: first results from the Irish Longitudinal Study on Ageing (TILDA)*. Dublin: Trinity College Dublin; 2011, pp. 265-292.
- [16] Löckenhoff CE, De Fruyt F, Terracciano A, McCrae RR, De Bolle M, Costa Jr PT, et al. Perceptions of aging across 26 cultures and their culture-level associates. *Psychology and Aging*. 2009; 24(4):941-954.
- [17] Kotter-Grühn D, Hess TM. The impact of age stereotypes on self-perceptions of aging across the adult lifespan. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 2012; 67(5):563-71.
- [18] Sargent-Cox KA, Anstey KJ, Luszcz MA. The relationship between change in self-perceptions of aging and physical functioning in older adults. *Psychology and Aging*. 2012; 27(3):750-60.
- [19] Mortagy AK, Fahim HI, Farid TM, Rahman EE, Abdellah AF. Self perception of community dwelling elderly toward aging in Shubra El Khima city. *Egyptian Journal of Hospital Medicine*. 2013; 53:782-8.
- [20] Rubin DC, Berntsen D. People over forty feel 20% younger than their age: Subjective age across the lifespan. *Psychonomic Bulletin and Review*. 2006; 13(5):776-80.
- [21] Schafer MH, Shippee TP. Age identity, gender, and perceptions of decline: Does feeling older lead to pessimistic dispositions about cognitive aging? *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 2010; 65(1):91-96.
- [22] Connidis I. The subjective experience of aging: Correlates of divergent views. *Canadian Journal on Aging*. 1989; 8(1):7-18.
- [23] Jackson JS, Antonucci TC, Gibson RC. Cultural, racial, and ethnic minority influences on aging. In: Birren JE, Schaie KW, editors. *Handbook of the Psychology of Aging*. San Diego, CA: Academic Press; 1990, pp. 103-23.
- [24] Yun RJ, Lachman ME. Perceptions of aging in two cultures: Korean and American views on old age. *Journal of Cross-cultural Gerontology*. 2006; 21(1-2):55-70.
- [25] Steverink N, Westerhof GJ, Bode C, Dittmann-Kohli F. The personal experience of aging, individual resources, and subjective well-being. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 2001; 56(6):364-73.
- [26] Sijuwade PO. Attitudes towards old age: A study of the self-image of aged. *Studies on Home and Community Science*. 2009; 3(1):1-5.
- [27] Levy BR, Myers LM. Preventive health behaviors influenced by self-perceptions of aging. *Preventive Medicine*. 2004; 39(3):625-9.
- [28] Linn MW, Hunter K. Perception of age in the elderly. *Journal of Gerontology*. 1979; 34(1):46-52.

نتیجه گیری نهایی

شناخت مفهوم و عوامل مؤثر بر ادراک از پیری در سالمندان به عنوان پیشگویی کننده مناسب وضعیت سلامتی، عامل تعیین کننده میزان رضایت مندی در دوران سالمندی و تطابق با تغییرات مرتبط با پیری به شمار می آید و با توجه به نقش عوامل مختلف فردی و اجتماعی مؤثر بر آن و توجه به این نکته که ماهیت این عوامل در هر جامعه ای با دیگر جوامع متفاوت است، کندوکاو بیشتر آن در جامعه ایران توصیه می شود تا بر اساس این مفاهیم بتوان برنامه ریزی و اقدامات هدفمندی برای ارائه خدمات مناسب به سالمندان فراهم کرد.

با توجه به اهمیت موضوع مورد بحث، پیشنهاد می شود تحقیقات وسیع تری در زمینه ادراک از پیری و مفهوم سالمندی نزد سالمندان ایرانی و نیز ارزیابی ادراک از پیری در سالمندان کشورمان انجام گیرد. از محدودیت های این پژوهش می توان به عدم دسترسی به تمامی مقالات و حذف مقالاتی که به زبانی غیر از فارسی و انگلیسی بودند، اشاره کرد.

منابع

- [4] Fathi E, Sarkhayl B. [Outlook on aging in world and Iran (Persian)]. *Journal of Statistics*. 2013; 7(1):23-6.
- [5] Freitas MC, Queiroz TA, Sousa JA. The meaning of old age and the aging experience of in the elderly. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*. 2010; 44(2):407-12.
- [6] Demakakos P, Hacker E, Gjonca E. Perceptions of ageing. Retirement, health and relationships of the older population in England. In: Banks J, Breeze E, Lessof C, Nazroo J, editors. *Retirement, health and relationships of the older population in England: The 2004 English Longitudinal Study of Ageing (Wave 2)*. London: The Institute for Fiscal Studies; 2006, pp. 339-366.
- [7] Philip Rice F. *Human development: A life-span approach*. London: Macmillan Publishing Company; 1992.
- [8] Sargent-Cox KA, Anstey KJ, Luszcz MA. Longitudinal change of self-perceptions of aging and mortality. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 2014; 69(2):168-73.
- [9] Westerhof GJ, Whitbourne SK, Freeman GP. The aging self in a cultural context: The relation of conceptions of aging to identity processes and self-esteem in the United States and the Netherlands. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 2012; 67(1):52-60.
- [10] Shin KR, Kim MY, Kim YH. Study on the lived experience of aging. *Nursing & Health Sciences*. 2003; 5(4):245-52.
- [11] Silva MD, Boemer MR. The experience of aging: A phenomenological perspective. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*. 2009; 17(3):380-6.
- [12] Barker M, O'Hanlon A, McGee HM, Hickey A, Conroy RM. Cross-sectional validation of the Aging Perceptions Questionnaire: A multidimensional instrument for assessing self-perceptions of aging. *BioMed Central Geriatrics*. 2007; 7(1):9.

- [29] Han J, Richardson VE. The relationships among perceived discrimination, self-perceptions of aging, and depressive symptoms: A longitudinal examination of age discrimination. *Aging and Mental Health*. 2015; 19(8):747-55.
- [30] Luy M, Flandorfer P, Di Giulio P. Ageing in an aged society: Experiences and attitudes of Catholic order members towards population ageing and older people. *Ageing and Society*. 2015; 35(1):1-36.
- [31] Bengtson VL, Dowd JJ, Smith DH, Inkeles A. Modernization, modernity, and perceptions of aging: A cross-cultural study. *Journal of Gerontology*. 1975; 30(6):688-95.
- [32] Petry H. Aging happens: Experiences of Swiss women living alone. *Journal of Women and Aging*. 2003; 15(4):51-68.
- [33] Slotman A, Cramm JM, Nieboer AP. Validation of the Dutch Aging Perceptions Questionnaire and development of a short version. *Health and Quality of Life Outcomes*. 2015; 13(1):54.
- [34] Ingrand I, Houeto JL, Gil R, Mc Gee H, Ingrand P, Paccalin M. The validation of a French-language version of the Aging Perceptions Questionnaire (APQ) and its extension to a population aged 55 and over. *BioMed Central Geriatrics*. 2012; 12(30):17.
- [35] Sexton E, King-Kallimanis BL, Morgan K, McGee H. Development of the Brief Ageing Perceptions Questionnaire (B-APQ): A confirmatory factor analysis approach to item reduction. *BioMed Central Geriatrics*. 2014; 14(1):44.
- [36] Chen X, Hu Y, Zhu D, Li J, Zhou L. Chinese version of the Aging Perceptions Questionnaire (C-APQ): Assessment of reliability and validity. *Aging and Mental Health*. 2015; 6(20):1-8.
- [37] Jang Y, Poon LW, Kim SY, Shin BK. Self-perception of aging and health among older adults in Korea. *Journal of Aging Studies*. 2004; 18(4):485-96.
- [38] Caldas CP, Berterö CM. Living as an oldest old in Rio de Janeiro: The lived experience told. *Nursing Science Quarterly*. 2007; 20(4):376-82.